

Afzwaaiend hoogleraar: ‘De term casinopensioen is briljant gevonden, maar klopt voor geen meter’

Maaïke Noordhuis

In het kort

- Herman Kappelle was twintig jaar bijzonder hoogleraar Fiscaal Pensioenrecht aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.
- Hij gaat met pensioen in een tijd dat de sector volledig op zijn kop staat vanwege de overgang naar het nieuwe stelsel.
- ‘De term “eigen pensioenpotjes” is ongelooflijk dom gecommuniceerd’, stelt hij.

Politiek Den Haag morrelt nog altijd aan de Wet Toekomst Pensioenen, die twee jaar geleden door de Eerste Kamer werd geloodst. Afzwaaiend hoogleraar Pensioenrecht Herman Kappelle heeft er weinig begrip voor: ‘Het is ontluisterend.’

Hoogleraar Fiscaal Pensioenrecht Herman Kappelle: ‘Als je mensen keuzes biedt, kiezen ze altijd voor de optie waarvan ze denken dat die het meest voordelig voor zichzelf is.’ Foto: Ramon van Flymen voor het FD

In de werkkamer van Herman Kappelle in Voorburg hangt de iconische foto van Paul Huf van een jonge Klaas Nuninga, Sjaak Swart, Piet Keizer en Johan Crujff én een gesigneerd Ajax-shirt uit de tijd dat Aegon, zijn voormalig werkgever, nog sponsor was van de club.

Maar het staat er vooral vol dikke boeken over het pensioenrecht, al zullen die voorlopig wel op de planken blijven staan: Kappelle nam vrijdag na twintig jaar afscheid als bijzonder hoogleraar Fiscaal Pensioenrecht aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.

Hij gaat met pensioen in een tijd dat de sector volledig op zijn kop staat vanwege de overgang naar het nieuwe stelsel. 'Het is by far de meest ingrijpende operatie op pensioenen die ik heb meegemaakt. Het raakt alle regelingen. Van iedereen.'

En het dreigt nog complexer te worden als het omstreden amendement van Agnes Joseph wordt aangenomen: dan moeten pensioenfondsen hun deelnemers instemming vragen om over te kunnen gaan op het nieuwe stelsel. Doen ze dat niet, dan kunnen ze niet over. Ook als deelnemers tegen zijn, zal een deel van de opgebouwde pensioenaanspraken in het oude stelsel 'achterblijven'. Binnenkort stemt de Tweede Kamer over het voorstel dat Josephs partij, NSC, samen met de BBB heeft ingediend.

'Het is een slecht amendement', zegt Kapelle. 'En het bereikt niet het doel dat ze voor ogen hebben.'

Wat is uw bezwaar tegen het voorstel?

'Agnes Joseph zegt: "Ik wil handelingsperspectief geven aan mensen. En als je niet zelf mag beslissen of je wel of niet meegaat, dan heb je dat niet." Maar het pensioenstelsel is gebaseerd op collectiviteit en solidariteit. En als je mensen keuzes biedt, kiezen ze altijd voor de optie waarvan ze denken dat die het meest voordelig voor zichzelf is, dus hoe minder solidariteit erin zit. Even afgezien van de vraag of die mensen in staat zijn een afgewogen keuze te maken.'

Wat gebeurt er als een deel van de mensen niet overgaat op het nieuwe stelsel?

'Dan krijg je twee groepen deelnemers. Eén die al in het nieuwe stelsel zit en één die achterblijft in het oude. Die laatste groep wordt steeds ouder en kleiner, want daar komen geen nieuwe mensen bij. Daardoor is het indexatiepotentieel nul, en dat loopt steeds verder terug. Dat vind ik een fundamenteel slechte zaak.'

'Als je toch handelingsperspectief wilt bieden, zorg dan dat alle deelnemers, ook degenen die onder een solidaire premieregeling vallen, bij pensioendatum voor een vaste of variabele uitkering kunnen kiezen.'

'Daarbij moet je wel de goede vraag stellen. De foute is: wil je een vaste of variabele uitkering? Dan kiest iedereen voor vast. De vraag moet zijn: wil je een vaste uitkering van 100, of een variabele van in eerste instantie bijvoorbeeld 105 of 108? Die 108 kan wel dalen tot onder de 100, maar ook weer stijgen. De vaste uitkering blijft 100, tenzij er gekort moet worden als het heel slecht gaat.'

'Garanties kosten geld. Een vaste uitkering bevat een garantie, wat haar initieel lager maakt dan een variabele uitkering. Als je dat goed uitlegt, en mensen kiezen dan nog steeds vast, prima.'

De perceptie van het nieuwe stelsel is soms negatief, waarbij tegenstanders veelvuldig de term 'casinopensioen' inzetten.

'De term casinopensioen is geweldig gemunt door de SP, briljant. Maar hij klopt voor geen meter. Het wordt afhankelijk van de ontwikkeling op de totale financiële markten, niet alleen aandelen.'

Er zitten allerlei mechanismes in het nieuwe stelsel om fluctuaties te dempen en uit te smeren over tien jaar. Dat is echt geen casino.'

Een ander argument van tegenstanders is dat het nieuwe stelsel aan ons 'eigendom' komt. Hebben ze gelijk?

'Nee, dat is gewoon niet waar. Eigendom is belangrijk, maar niet onaantastbaar. Het mag aangetast worden op basis van een wettelijke regeling, in het algemeen belang, mits het geen onevenredig zware last is voor de deelnemer. De nieuwe pensioenwet is in het algemeen belang, omdat anders het systeem niet houdbaar is.'

'De vraag is of er al sprake is van aantasting als je van een uitkering met 97,5% zekerheid naar een variabele uitkering gaat die in principe evenveel waard is bij overgang. Het vermogen van het pensioenfonds is niet van de deelnemers. De Europese rechter heeft dat ook al bepaald.'

'De term "eigen pensioenpotjes" is bovendien ongelooflijk dom gecommuniceerd. Het zijn geen eigen potjes waar je zelf over beschikt. Het is een voor de deelnemer geïdentificeerd stukje van het totale pensioenvermogen bestemd voor diens pensioen.'

Herman Kappelle: 'Als wij zeggen: we willen die zekerheid en ambitie, maar niet betalen, dan belooft u dingen die u niet kunt maken.' Foto: Ramon van Flymen voor het FD

Wat was het nadeel van het oude stelsel?

'Er zijn drie knoppen waaraan je kunt draaien. Wat wil ik hebben? – zeg ongeveer 80% van het gemiddelde inkomen na vijfendertig jaar werken. Welke mate van zekerheid wil ik? En wat wil ik daarvoor betalen? Die zekerheid kost heel veel geld. In het verleden wilden we de ambitie en zekerheid handhaven, maar niet de prijs betalen. Daar werden allerlei kunstgrepen op toegepast

en men hoopte op betere beurs- of rentestanden. Als je meer geld uitgeeft dan binnenkomt, gaat het op lange termijn fout en dan betalen de jongeren de prijs.'

'Als wij zeggen: we willen die zekerheid en ambitie, maar niet betalen, dan beloof je dingen die je niet waar kunt maken. In het nieuwe stelsel is afgesproken de ambitie te handhaven en de premies niet te verhogen. Dan moet je wel aan de knop van zekerheid gaan draaien. Minder zekerheid kan juist leiden tot een hoger pensioen, omdat je minder buffers hoeft aan te houden en minder voorzichtig hoeft te beleggen, dus meer rendement maakt.'

Er is veel vrees dat gepensioneerden rechtszaken gaan aanspannen tegen de overgang. Hoe ziet u dat?

'Die zullen ongetwijfeld komen, maar ik denk dat ze weinig kans maken. En wie spreek je aan? De staat heeft alleen de wet gemaakt. Het pensioenfonds aanspreken wordt interessant. Advocaten staan al klaar, sommigen hebben er een verdienmodel van gemaakt. Tot nu toe is geen enkele zaak positief uitgevallen. Het is een misleiding dat mensen claimstichtingen oprichten en geld vragen.'

Wat zijn de gevolgen als de deadline van 1 januari 2028 voor de overgang naar het nieuwe stelsel niet wordt gehaald?

'Dat heeft grote fiscale gevolgen. Een regeling die op die datum niet voldoet aan de eisen van de nieuwe pensioenwet, valt fiscaal niet meer onder de omkeerregel. Die zorgt ervoor dat niet de pensioenaanspraak wordt belast, maar de uitkeringen op latere leeftijd. Zonder de omkeerregel is de totale waarde van de opgebouwde pensioenafpraak in één keer belast. Dit kun je alleen voorkomen door te stoppen met de regeling. Dat heeft vergaande consequenties, en dat moet je echt niet willen. Fiscaal gaat het dan fundamenteel fout.'

'Het is essentieel dat we met zijn allen zorgen dat dat punt nooit bereikt wordt. Die deadline staat al onder druk en hoewel de nieuwe wet uitstel mogelijk maakt, is de afwachtende houding in Den Haag en bij werkgevers een enorm probleem.'